

Sollerö-kören vid kyrkan år 1922.

Med Sollerö-kören under sju decennier

Sången har alltid varit ett viktigt inslag i gudstjänster och mässor i våra kyrkor. Även i äldre tider var psalmsång rikligt förekommande i kyrkorna, och före det att kyrkorglar fanns sjöngs det psalmer med s. k. försångare. Det var i regel kyrkvårdar eller speciellt sångligt begåvade personer, som tog upp och sjöng psalmerna. Under det att sångerna sjöngs, vandrade denna försångare fram och tillbaka på

Bakre raden fr. v: Rull-Anders, Mas-Albert, Ryss-Anders, Bom-Lars, D K, Masanders-Albert, Mats Larsson, Trapp-Erik, Lanser-Albert, Grömings-Albert, Karl Kallin, Grömings-Jannes och Bäck-Johan.

Mellersta raden fr. v: Såger-Maria, Amusull-Stina, Ryss-Margit, Flintull-Frida, Boslars-Karin, Smiss-Frida, Dunder-Signe, Rullpers-Maria, Gerda hos Alma, Flint-Anna och Ullas-Karin.

Främre raden fr. v: Måspers-Johanna, Alma Larsson, Ryss-Selma, Grömings-Karin, Bälter-Anna, Grömings-Margit, Tomt Stina, Bråmå-Anna, Rullpers-Selma och Ullas-Maria.

kyrkgången för att kunna höras av alla, även av dem som satt på de mest undanskymda platserna i kyrkan. Bruket av försångare kan spåras långt tillbaka i tiden, sannolikt fanns de redan under tidig medeltid. Även i våra dagar lever bruket kvar på olika ställen i de nordiska länderna, bl. a. i Danmark. Ett flertal varianter av försångare finns inom olika kyrkor och kyrkosamfund. Ofta var de äldre landsortskyrkorna inte försedda med orglar, mest av ekonomiska skäl. Försångarna fick då ersätta orglarna som hjälp till församlingen vid psalmsången. Även körer kunde ersätta orglarna, och dessa körer sjöng då unisont. Men sedan kom körsättningen för flera stämmor, och därmed ändrade kyrkosången till viss del karaktär och blev ett fristående sånginslag i gudstjänsterna.

Vid tiden före sekelskiftet existerade sannolikt ingen kyrkokör i egentlig mening inom Sollerö församling. Känt är dock, att någon liten verksamhet med körsång bedrevs under folkskolläraren Erik Anderssons ledning. Denne härstammade från Nusnäs men hade tjänst som lärare på Sollerön vid denna tid. Han kallades i dagligt tal för "Fem Järk". Det är inte troligt, att han hade så stora kunskaper som musiklejare och körledare. Körens verksamhet var därför inte av så stor omfattning, att man kan tala om någon egentlig kyrkokör. Förmodligen var det enbart fråga om en viss försöksverksamhet.

År 1905 påbörjades på Sollerön en verksamhet, som skulle bli mycket omtalad. Det var tidningsmannen och folkbildaren Uno Stadius, som då befann sig i Dalarna och här blev stimulerad av andra kulturpersonligheter till viss verksamhet i folkbildningens tjänst. Stadius planerade en serie folkhögskolekurser i länet och valde Sollerön som lämplig plats för den första kursen. Under denna kurs, som samlade flertalet av öns vetgiriga ungdomar, förekom mycken sång. Det var dock mest unison sång. Stadius var själv en god sångare och en stark personlighet, och han ägde en sällsynt god förmåga att väcka entusiasm för en uppgift. Under kursen började han även med stämövningar och körsång, och när kursen var slut på hösten 1905, förmodade han folkskolläraren Mats Larsson att överta och fortsätta stämövningarna och leda kören. Vid starten av denna kör, som sedan skulle bilda stommen i kyrkokören, fanns flera duktiga sångare, som sedan var verksamma under många år, bl. a. Dunder Mas, Olans Ull, Sol Anna m. fl.

Mats Larsson, eller ”Bruter Mas”, som han kallades som genuin sollbyggare, fick sedan kantorstjänsten i Sollerö församling jämte sin tjänst som lärare. Under hans ledning fick så församlingen en kyrk kör. Mats Larsson var personligen bekant med tonsättaren Hugo Alfvén och var självfallet starkt påverkad av denne. Därav följde, att Sollerö-kören redan på ett tidigt stadium fick en gedigen repertoar av Alfvéns tonsättningar och arrangemang och därmed också en nära kontakt med Dalarnas folkmusik, som har så stark anknytning till hembygden och Sollerön.

Under tiden efter sekelskiftet skedde en omfattande restaurering av Sollerö kyrka. Under den tid reparationerna pågick, hölls högmässorna i Godtemplarhuset strax söder om kyrkan. Märkligt var, att inte missionshuset uppläts för gudstjänsterna, men troligen förekom vid denna tid efterdyningar av den dragkamp, som funnits mellan statskyrkan och sekterismen. Därmed uppstod en viss konkurrens, som lade hinder i vägen för ett närmare samarbete i lokalfrågan. Sitt egentliga elddop fick kören vid återinvigningen av kyrkan efter restaureringen. Denna skedde år 1908, och kören hade dessförinnan under många och idoga övningar skaffat sig en repertoar, som gjorde invigningen till en vacker och minnesvärd högtid.

Mats Larsson ledde under många år Sollerö Kyrko- och Hembygdskör. Han hade ett gott stöd av hustrun Alma, som var mera notkunnig. Han var mycket intresserad av uppgiften som körledare och blev tjugo år yngre, när han stod framför kören och dirigerade. Ofta var körmedlemmarna bjudna hem till Mats och Alma i Bocktäpp, och där sjöngs av hjärtans lust. Mats älskade att göra utflykter, och kören var ofta på cykelturer till olika fäbodrar på fastlandet, där matsäck förtärdes under gemytliga former och sången rullade mellan de grå timmerstugorna.

I början av 1920-talet började Sollerö-kören göra sångarresor utanför socknens gränser. D. K. Ohlsson, som började som bas i kören 1922, minns att hans första framträdande i kören skulle ske vid en högmässa i Siljansnäs kyrka. Kyrkoherde Nyvall och Mats Larsson hade ordnat med en utfärd i lastbil. Denna beställdes från Mora, och på flaket fanns bockar med utlagda plankor att sitta på. Däcken var av massivt gummi och färden blev därför ganska skumpig. Nutidens luftfyllda däck hade inte slagit igenom vid den tiden. Strax

söder om Björka började bilen krångla, och de fick flera gånger hoppa av och skjuta på. Till slut stannade lastbilens motor helt. Det sändes bud efter en annan lastbil från Mora. Så småningom anlände denna, och färden kunde fortsätta mot kyrkan i Siljansnäs. När bilen svängde upp vid kyrkan mötte de kyrkfolket. Högmässan var slut, och det blev ingen sång den gången.

Tonsättaren Hugo Alfvén hade tagit initiativet till Siljansbygdens Körförbund, och han startade denna kör som en sammanslutning av kören från Leksand, Rättvik, Mora och Sollerön. Repertoaren i Siljanskören var lagd på folkton, huvudsakligen Alfvéns egna tonsättningar och arrangemang av folkvisor. Det var såväl relativt lätta körsånger som avancerade körsättningar, som krävde god sånglig förmåga. Noterna brukade sändas ut till de olika körerna, som sedan övade in sina stämmor. Före varje framträdande av Siljanskören skedde sedan en samövning under Alfvéns ledning. Det berättas, att Alfvén var mycket noggrann vid övningarna. Vid ett tillfälle övade han ett otal gånger ett stycke, i vilket det ingick ett pianissimo. När detta till slut hördes som en viskning, verkade han någorlunda nöjd och sade, att ”det skulle nog bli bra, bara han fick pianissimot tio gånger svagare”.

Vid Stockholmsutställningen år 1930 ingick Sollerökören i Siljanskören vid en konsert i Engelbrektskyrkan med Hugo Alfvén som dirigent. Därvid framfördes bl. a. Alfvéns mäktiga Wasakantat med Fritiof Beus och Hanser Lina Göransson som solister. Under utställningen sjön kören även på Skansen.

Under Mats Larssons ledning gjordes många trevliga sångarutflykter. Påhls Hjalmar minns en sådan till Furudal någon gång på 1920-talet. Som vanligt vid den tiden färdades de med lastbil och satt på flaket hela vägen. Det var Rull Johan som körde den gången. Sedan de kommit fram till Furudal skulle de ”sjunga upp sig” före framträdandet. De hade ingen annan plats att öva på än i en källarlocal. Där hade det av någon anledning blivit översvämning, och hela golvet stod under vatten. Kören fick stå på plankor och annat löst under övningen, och det väckte stor munterhet då de sjöng: ”Sjung, sjung brusande våg”.

År 1927 firades 100-årsjubileet av utflyttningen från Sollerön till Nyby i Lits socken, Jämtland. En delegation sollbyggare åkte då upp

till Nyby och medverkade vid högtidligheterna där. En minnessten restes, och vid dessa högtidligheter väcktes sedan förslaget, att Sollerö-kören skulle göra ett besök i Lit. Förslaget togs med hem till Mats Larsson, och efter en tids resonering och planering bestämdes, att kören skulle göra en resa till Lit sommaren 1928. Den vintern och våren övade kören särskilt flitigt för den kommande resan. Denna finansierades med basarer, arbetsmöten och auktioner. Alla var intresserade av att hjälpa till. Anders Brodin var vid denna tid fanjunkare vid Jämtlands Fältjägarregemente i Östersund, och han hjälpte till med att organisera resans detaljer. Det blev bestämt, att kören skulle åka i Erlandssons nya buss. Det visade sig att intresset var så stort, att bussen inte räckte till. Gutav Nordahl anlätades därför, och han fick stuva in ett antal körmedlemmar i sin bil. En vacker sommardag startade färden. Hembygds kärleken var dock stark, och när Erlandsson kommit fram till "långbanken" stannade han bussen och vände sig om och sade, att de skulle "titta ordentligt nu, för något så vackert som Siljan och Gesundaberget skulle de ändå inte få se på hela resan".

Nästa dag anlände kören till Lit, och där var högtidligheter anordnade. Kören sjöng vid minnesstenen. Det gavs många tillfällen för körmedlemmarna till givande kontakter med Sollerö-ättlingarna i Nyby. Kören medverkade även i Östersund och färden gick sedan över Frösön och österut mot kusten. Många hade matsäck med sig som färdkost. Mas Albert hade lagt i en torkad fårbog, och när han tog upp denna och började skära skivor av det salta köttet, samlades många kring honom för att få en smakbit. Någon sade, att det såg ut som om han "gav slätjan a tackum".

För alla körmedlemmar blev denna sångarresa en upplevelse för livet. Resan gagnade körarbetet på flera sätt. Smiss Anna och Bråmå Anna blev intresserade av Norrland och återvände sedermera till Östersund och tog arbete. Där träffade Smiss Anna sin Oskar, och det uppstod tycke och slutade med giftermål. En vacker avslutning på en lyckad resa. Oskar flyttade till Sollerön efter giftermålet och blev en stöttepelare i tenorstämman och trogen medlem i kören under många år. Han är alltså en av de mest intresserade sångarna i kören tillsammans med sin Anna.

*) gav sleke (salt och mjöl) åt fåren

Även senare har kören och Solleröborna haft kontakter med Litborna. År 1929 besöktes Sollerön av Lit-bor, och därvid skänktes en dopfunt till Sollerö kyrka. Denna dopfunt finns nu i södra korsgången i kyrkan. Vid detta besök stod kören som värdar och ordnade med inkvartering och andra arrangemang för gästerna.

Mats Larsson var Sollerö-körens ledare fram till sin pensionering år 1935. Han efterträddes då av värmlänningen Erik Thorell, som då fick ordinarie tjänst som folkskollärare på Sollerön och samtidigt även tillträdde kantorstjänsten i församlingen. Körens första framträdande med Thorell som dirigent var vid långfredagens högmässa år 1935. Det var vid denna tid rätt bekymmersamt att vintertid samla en komplett blandad kör. De flesta karlarna arbetade i skogen och var i regel inkvarterade långt västerut på fastlandet, och det fanns därför mycket små möjligheter att samla mansstämmorna till de övningar som behövdes. Karlarna var borta i flera veckor och ibland månader i följd. Thorell började därför samla ihop och öva med en damkör, och denna ersatte vid många tillfällen den traditionella blandade kören.

Sedan kom krigsåren med oro i tillvaron och många inkallelser till beredskapstjänstgöring vid gränserna. Detta gjorde, att körarbetet helt naturligt haltade åtskilligt under krisåren. Thorell själv var inkallad under nära ett års tid, och under denna tid förekom ofta en del provisoriska framträdanden av kören. Det var då den gamla beprövade repertoaren togs fram och dammades av med en kort övning före framträdandena. Det var kanske under sådana omständigheter som en av basarna vid ett framträdande i kyrkan högt och ljudligt klämde i med: ”våra fä-ä” just när alla stämmorna hade en effektfull paus.

Efter krigsslutet kunde kören under Erik Thorells ledning återuppta sin verksamhet i normal omfattning. Hugo Alfvéns anda levde kvar i många av körens sånger. Alfvén själv hade blivit något till åren, och övningar och uppsjungningar med Siljanskören skedde alltmer sällan. Under 1950-talet ingick Sollerö-kören sedan i den kontraktskör, som musikdirektör Lassbo i Mora organiserade. Kontraktskören medverkade vid högmässor och gudstjänster inom hela Mora kontrakt. Ända upp till Idre reste kören vissa gånger för att sjunga.

Ett radioframträdande gjorde kören under Thorells ledning vid Måståpp i Gesunda år 1946, när minnesstenen restes vid jubileet av Zorns första spelmansstämma just på denna plats. Kören sjöng då bl. a. Oxbergsmarschen efter Ljuder Anders, en av de markantaste profilerna vid Zorns stämma. Till marschen hade satts text på Moramål av Lars Önell, och den har sedan dess blivit ett av körens stora slagnummer. Även vid andra arrangemang av för bygden stor kulturell betydelse har kören medverkat. I början av 1950-talet väcktes ett gryende intresse för kyrkbåtar och kyrkbåtsrodd i Siljans-trakten, och helt naturligt anlätades båtbyggaren Anders Bondesson på Sollerön till att bygga en ny kyrkbåt. Vid de högtidligheter, som omramade sjösättningen av denna första kyrkbåt i modern tid, sjöng Sollerö-kören under Thorells ledning. Denna första kyrkbåt innebar upptakten till den renässans, som kyrkbåtarna i Siljan mött under senare tid.

Erik Thorell avgick med pension från sin tjänst år 1966. Under några år därefter sköttes körledarskapet i kören av olika vikarier fram till år 1968, då paret Gösta och Margareta Schmidt kom till Sollerön, han som nyutnämnd kyrkoherde och hon som kantor och ledare för kören. Körarbetet fick nu en stimulerande injektion, när Margareta Schmidt tillträdde den ordinarie kantorstjänsten.

Även under Margareta Schmidts ledning har kören bibehållit sin karaktär av både kyrko- och hembygdskör. Repertoaren sträcker sig från kyrkomusik från 1500—1600 talen över till folkvisor med tyngdpunkten på Alfvéns arrangemang fram till visor av den nye nationalskalden Evert Taube. Älvdalingen Carl Gustaf Färje har tonsatt och arrangerat för kören bl. a. Rull Anders Jönssons vårvisa på Sollerömål och Trapp Margits psalm ”En herrdag i höjden”.

Sommaren 1971 bröts de nära 200-åriga nedfrusna relationerna med den stora grannen i norr — Mora — och för första gången sedan år 1775 roddes kyrkbåtar från Sollerön till Mora av körmedlemmar och roddare. Med spelmän i täten marscherade Sollerö-bor från kajen till kyrkan, där kyrkoherde Schmidt predikade och kören sjöng. Den s. k. Sollerö-dagen i Mora blev ett mycket uppskattat arrangemang, som sedan upprepades 1974 med samma succé. Kören medverkade då även med sång vid Zorns gammalgård i Mora.

Sommaren 1972 gjorde kören sin första ”utlandsturné”, då ett tret-

tiotal körmedlemmar tillsammans med anhöriga fyllde en av Erlandssons bussar och ställde färden till Göteborg. Där sjöng kören den första reskvällen från Lisebergs stora scen. Det var ett halvtimmes folkviseprogram, som togs emot med stor välvilja av publiken. ”Det var lätt förtjänta pengar”, tyckte kassören Kalle, när han kvitterade ut arvodet. Efter övernattnings i Göteborg fick kören vara med om en tre timmars ljuvlig färjtur över Kattegatt till Danmark. Färden gick till vänorten Vejen på Jylland, där kören gav en konsert i skolans aula. Vidare sjöng kören även vid en konsert i Ollerups kyrka, där för övrigt prästen Storm tog upp en applåd i kyrkan för körens sång. En ovanlig och mycket uppskattad hedersbetygelse. Överallt möttes kören av en översvallande gästfrihet, och efter högmässa i Ollerups kyrka och samkväm i skolan ställdes färden via Köpenhamn åter till Sollerön, dit kören efter åtta dagar återvände — en stor upplevelse rikare.

Den stora händelsen för kören under 1974 var dock den andra utlandsresan, denna gång till Västtyskland. Även denna gång fylldes en buss med körmedlemmar och anhöriga, och via Göteborg gjordes en färjtur över en natt till Kiel. Vädrets makter var nådiga, och med få undantag plågades ingen i resällskapet av sjösjuka. Efter en intressant färd genom Västtyskland nästa dag anlände man till resmålet — Gemünden am Main — på kvällen och togs emot med öppna armar, speciellt av Sollerö-vännen Günter Pomrehn. Denne hade också ordnat med inkvartering hos olika värdar, och hela sällskapet fick under några dagar njuta av en enastående gästfrihet. Under vistelsen i Gemünden sjöng kören i Trefaldighetskyrkan, ålderdomshemmet och vid ett glatt samkväm. Under utflykter framträdde kören även i Würzburg, på torget framför domkyrkan och vid ett varuhus. I Würzburg, där för övrigt Gustaf II Adolf var förlagd en tid under trettioåriga kriget, fick kören bese det imponerande residenset med dess ovärderliga konstskatter. I Rothenburg medverkade kören med en konsert i rådhusets ”Kaiser-saal” som ett led i stadens 700-årsjubileum. Även där fick kören bese den ålderdomliga staden. I Bad-Kissingen gavs en konsert i det mäktiga kurhotellet och kören fick glädjande nog livliga applåder från blaserade kurgäster. Återfärden gick till Berlin, där kören vistades i två dagar och fick tillfälle att bese världsstaden såväl på egen hand som med guide. Kören sjöng vid högmässa i Svenska Kyrkan och även vid samkväm i kyrkans

Sollero-kören i Svenska kyrkans trädgård i Berlin 1974.

Bakre raden: Mats Karl Nilsson, Erik Danielsson, Helmer Nilsson, Erik Svensson, Hjalmar Påhls, Karl Danielsson, Oskar Bergmark, Tore Nordahl, Bengt Larsson och Rune Svensson.

Främre raden: Körledaren Margareta Schmidt, Gerda Andersson, Stina Bråmås, Katarina Knutz, Ulla Andersson, Ingegerd Bond, Märta Öberg, Karin Nääs, Irma Engström, Elsa Matsson, Gudrun Bråmås, Anna Bergmark, Lisa Svensson, Elvy Nilsson, Märta Stunis, Anna Britta Svensson, Hildur Israelsson, och Elisabet Knutz.

trädgård, som var en underbar oas mitt i storstaden. Efter en halv dags bussresa genom Östtyskland skedde överskeppning från Sassnitz till Trelleborg, och efter tio dagars minnesrik resa återkom kören till Sollero. Resan hade organiserats av tenoren Rune Svensson, och han var även reseledare. Körprogrammet varierades under resan med ett spelmanslag av unga flickor och ett folkdanslag med körmedlemmar, som leddes av Anna Britta Svensson. Även musik på orgel av Itte Knutz och hornblåsning av Erik Danielsson förekom

som uppskattade inslag i programmet under utlandsresorna. Givetvis uppträdde hela kören i Solleröns vackra sockendräkt.

Kören är numera organiserad som en förening med vald styrelse och antagna stadgar. Körens nestor är Hjalmar Påhls, som varit med sedan år 1923 och som således passerat 50 år som körsångare och alltjämt är verksam med stor iver. Heder åt honom. Sollerökören är en blandad kör i flera betydelser. Körmedlemmarnas ålder är synnerligen varierande, allt från folkpensionsberättigade till skolungdom. Gemensamt för alla är det stora intresset för körsång, och alla individer trivs i kollektivet.

Sollerö-kören bildades således år 1905 och kan detta år fira sitt sjuttoårsjubileum. Under dessa sju decennier har stora förändringar skett i vår värld. Förändringar som betytt mycket för mänskligheten. Även körens öden har varit skiftande, men uppgiften för kören kvarstår — genom sången sammansvetsas människor i gemenskap och får dela med sig till andra av sångarglädjen. Man kan konstatera, att Sollerö-kören är en ovanligt pigg sjuttioåring, som ännu har mycket att ge och som har många uppgifter framför sig.

Helmer Nilsson